

EKO RJEČNIK

ATMOSFERA - plinoviti Zemljin omotač sastavljen od 78% ugljika, 21 % kisika i malih količina drugih plinova.

BAKTERIJE - jednostanični organizmi bez jezgre. Većina bakterija razgrađuje organske tvari pa su prijeko potrebne u prirodi radi razgradnje uginulih organizama do mineralnih tvari, čime se omogućuje kruženje tvari u prirodi. Neke su bakterije uzročnici bolesti.

BIOLOŠKI UZGOJ HRANE - Uporaba prirodnih sastojaka i postupaka (zelena gnojidba, kompost, stajski gnoj, otopine biljaka) za poboljšanje plodnosti tla i zaštitu biljaka.

CVJETANJE MORA - Pretvaranje mora ili jezera u kaljužu koja nastaje kao posljedica bujanja algi zbog prevelike količine organskog otpada, umjetnih gnojiva i deterđentata s fosfatima u vodi.

ČAĐA - Vrsta ugljika koji nastaje izgaranjem organskih tvari bogatih ugljikom uz slab pristup zraka.

DDT - Kratica kemijskog spoja diklor-difenil-trikloretana koji otrovno djeluje na kukce (insekticid), ali je štetan i za ostali živi svijet.

DETERGENTI - Sredstva za čišćenje i pranje. Štetno djeluju na živi svijet.

DUŠIČNI OKSIDI - Spojevi plinova dušika i kisika. Vrlo su otrovni, a s vodom daju kiseline.

EFEKT (UČINAK) STAKLENIKA - Zagrijavanje prostora zbog prodora toplinskih zraka kroz sloj stakla ili plinova u neki prostor. Pritom slabo vraćanje topline kroz staklo ili sloj plinova (primjerice zraka s većim udjelom ugljik-dioksida) prinosi povišenju temperature u tom prostoru.

EKOLOGIJA - Znanost koja proučava međusobni odnos živih organizama te njihov odnos prema neživoj prirodi (zraku, vodi, tlu, svjetlosti, toplini i dr.)

EKOLOŠKA KATASTROFA - Velike promjene u prirodi koje onemogućuju život u obliku u kojemu se do tada razvijao na nekom području. Čovjek nerazumljivim djelovanjem, tj. narušavanjem ekoloških uvjeta u prirodi izaziva ekološke katastrofe.

ENERGIJA - Izvorište svih kretanja u živome i neživome svijetu. Energija postoji u mnogo oblika koji se ne gube, nego prelaze jedan u drugi.

EVOLUCIJA - Znanost o postupnom razvoju svekolike prirode te razvoju organizama od jednostavnijih do složenijih.

FAUNA - Životinjsko carstvo, skup svih životinja nekog kraja.

FISIJA - Cijepanje, razbijanje atoma nekih teških elemenata u proizvodnji nuklearne energije.

FLORA - Biljno carstvo, sve vrste biljaka nekog kraja.

FOSILNA GORIVA - Ugljen, nafta i zemni plin. Nastali su od uginulih životinjskih organizama u dubokim slojevima zemlje, bez pristupa zraka, u uvjetima jakog pritiska i povišene temperature.

FREONI - Spojevi ugljikovodika i halogenih elemenata (klora, floura, brom). Najčešće se upotrebljavaju flourokolorougljici. Služe kao otapala, mediji u rashladnim uređajima, u raspršivačima tekućina. Utječu na raspadanje ozona i nastajanje ozonskih rupa.

FUNGICIDI - Spojevi koji uništavaju gljivice - uzročnike bolesti biljaka i uzročnika kvarenja hrane. Štetni su po prirodu i čovjeka.

FUZIJA - Spajanje atoma nekih lakih kemijskih elemenata uz oslobađanje nuklearne energije.

GLINICA - Aluminijski oksid, rudača iz koje se dobiva aluminij.

GRAVITACIJA - Sila teže, privlačenje, temeljno svojstvo svake mase.

HERBICIDI - Kemijski spojevi koji uništavaju štetne biljke. Za uništavanje korova upotrebljavaju se selektivni herbicidi koji uništavaju samo korov, a ne usjeve.

HUMUS - Izuzetno hranjiv gornji sloj tla koji nastaje razgradnjom uginulih biljaka i životinja.

INSEKTICIDI - Kemijski spojevi kojima se uništavaju kukci (npr. DDT). Većina ih štetno djeluje i na druge organizme.

ISCRPLJENOST TLA - Osiromašenost tla hranjivim tvarima. Nastaje kao posljedica dugotrajne uporabe tla koju ne prate postupci pravilnog dohranjivanja.

IZUMRLE VRSTE - Biljke ili životinje koje zbog naglih prirodnih promjena ili nerazumnog djelovanja čovjeka više ne žive na Zemlji.

KATRAN - Gusta crna tekućina koja nastaje zagrijavanjem ugljena i drva. Sadrži brojne tvari, a mnoge od njih izazivaju tumor (rak) organizama. Ima ga i u dimu cigarete.

KISELE KIŠE - Nastaju kada u zraku ima mnogo sumpor-dioksida, dušičnih oksida te drugih tvari koje s vodom stvaraju kiseline. Kisele kiše štetno djeluju na biljke, životinje i čovjeka.

KLIMA - Prosječno stanje atmosfere nad nekim mjestom ili područjem u određenom razdoblju. Klima ovisi o zračenju Sunca i zemlje, temperaturi zraka, tla i oceana, vlazi zraka, vjetru i dr.

KOMPOST - Organsko gnojivo, plodno tlo koje se dobiva iz različitih biljnih i životinjskih otpadaka nakon procesa raspadanja.

METAN - Plin, spoj ugljika i vodika, sastavni dio zemnog i gradskog plina. Nastaje i u procesu truljenja, odnosno gnjiljenja organske tvari.

NEOBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE - Fosilna goriva: nafta, plin i ugljen.

NEON - Kemijski element, plemeniti plin, upotrebljava se u reklamnim i signalnim žaruljama.

NITRATI - Soli dušične kiseline. Nastaju raspadanjem organskih tvari koje sadrže dušik.

NUKLEARNA ELEKTRANA - Postrojenje za proizvodnju električne energije koja se dobiva izgaranjem nuklearnog goriva.

NUKLEARNA ENERGIJA - Energija koja nastaje cijepanjem atoma nekih teških kemijskih elemenata (fisija) ili spajanjem atoma nekih lakih elemenata (fuzija).

OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE - Izvori energije koji se uz razumnu uporabu mogu obnavljati. To su vodeni tokovi, Sunce, mora i oceani, biljke.

ODLAGALIŠTE (DEPONIJ) OTPADA - Duboke jame koje se najčešće kopaju izvan naselja. U njih se ubacuje kruti otpad koji se zatim sabija i prelijeva dezinfekcijskim sredstvima.

OKAMINE - Ostaci organizama ili dijelova organizama koji su se tijekom milijuna godina sačuvali u slojevima zemlje.

ORGANIZAM - Tijelo organske prirode, jedinka živog svijeta - biljaka, životinja i čovjeka.

ORGANSKE TVARI - Tvari koje nastaju u organizmima, koje izgrađuju organizme i omogućuju sve procese u njima, a pripadaju skupini organskih spojeva.

OZON - Molekula od tri atoma kisika (O_3). U stratosferi, 50 km visoko, čini debeli sloj koji sprečava prodor štetnih ultraljubičastih zraka na Zemlju.

OZONSKA RUPA - Stanjeni ozonski sloj u Zemljinoj atmosferi. Nastaje uglavnom kao posljedica djelovanja kemijskih tvari (freona) što ih čovjek nekontrolirano ispušta u atmosferu.

PRIRODNA RAVNOTEŽA - U prirodi na koju čovjek znatnije ne utječe postoji ravnoteža između biljaka i životinja te između životinja grabežljivaca i plijena. Ako se u prirodi neka vrsta

razmnoži prekomjerno, razmnožit će se i životinjska vrsta koja se njome hrani.

PESTICIDI - Skupina kemijskih tvari kojima se uništavaju korovi (herbicidi), kukci (insekticidi), gljivice (fungicidi), paučnjaci (akaricidi)...

PLANET - Nebesko tijelo koje dobiva svjetlost i toplinu od Sunca i kreće se oko njega, npr. Zemlja.

PLANKTON - Organizmi koji žive u vodi, a kreću se pasivno, nošeni strujama i drugim gibanjima vode.

PLODORED - Postupak promijene redoslijeda usjeva na jednoj površini tijekom nekoliko godina radi povećanja plodnosti tla.

PRECIKLAŽA - Višestruka uporaba jednog predmeta, poglavito ambalaže (npr. staklenih ili plastičnih boca, kutija i sl.

PRENAPUČENOST - Nerazmjernost između prevelikog broja stanovnika na nekom području, premalog prostora i nedovoljne količine hrane.

RACIONALNO KORIŠTENJE PRIRODE - Razborito svrsishodno korištenje prirodnih sredstava i izvora koje ne uzrokuje bitne promjene u okolini i ne narušava njezinu prirodnu ravnotežu.

RADIOAKTIVNO ZRAČENJE - Svojstvo nekih tvari (elemenata) da isijavaju električki nabijene čestice ili elektromagnetske valove različite energije uz razorno djelovanje, primjerice na tkiva.

RAZARANJE (EROZIJA) TLA - Proces nestajanja gornjeg sloja djelovanjem vodenih bujica, leda i vjetra.

RECIKLAŽA - Postupak u kojem se neki otpad upotrebljava kao sirovina za dobivanje novog proizvoda; ponovna prerada.

RELIKT - Organizam, pojava ili stvar očuvana iz davnih vremena.

SLAM (SLAMOVI) - Gradske četvrti najsiromašnijeg stanovništva.

SMOG - Zrak onečišćen čađom, sumpor-dioksidom i ugljik-dioksidom koji se zbog magle i sl. ne može uzdići u visinu.

SOLARNE KUĆE - Kuće građene tako da se za njihovo zagrijavanje koristi sunčana energija.

SORTIRANJE (RAZVRSTAVANJE) OTPADA - Postupak kojim se otpadne tvari odvajaju i odlažu u odlagališta namijenjena samo jednoj vrsti otpada.

SPALIONICE (INCINERATORI) OTPADA - Zatvorena postrojenja u kojima se otpad spaljuje na vrlo visokim temperaturama.

STANIŠTE (BIOTOP) - Područje u kojem postoje uvjeti za život određenog broja biljnih i životinjskih vrsta. One tada čine životnu zajednicu na tom prostoru.

SUMPOR - DIOKSID - Spoj sumpora i kisika, plin oštra mirisa, nastaje izgaranjem sumpora i fosilnih goriva, s vodom daje sulfitnu kiselinu (kisele kiše).

SUNČANI KOLEKTOR - Naprava za prikupljanje sunčane energije.

TEORIJA - Sustav znanja ili ideja o nekoj pojavi ili skupini pojava kojima se uočavaju njihove bitne zakonitosti.

TERMOELEKTRANA - Postrojenje za proizvodnju električne energije, najčešće izgaranjem fosilnih goriva.

TOK VODE NA ZEMLJI (VODENI KRUG) - Proces isparavanja vode sa Zemlje i njezin povratak na Zemlju u obliku kiše i drugih padalina, pod utjecajem Sunca.

TRADICIJA - Običaj, nepisana pravila ponašanja u nekoj skupini koja se kroz duži period prenose od starijih na mlađe.

UGAR - Jednogodišnji ili višegodišnji odmor poljodjelskog tla radi obnove plodnosti.

UGROŽENE BILJKE (ŽIVOTINJE) - One biljne i životinjske vrste čiji je broj, zbog prirodnih nepogoda ili čovjekove nebrige, toliko smanjen da im prijete izumiranje.

ULTRALJUBIČASTE ZRAKE - Nevidljive kratkovalne zrake sa Sunca jakog djelovanja, ubijaju mikroorganizme i štetno djeluju na biljke, životinje i čovjeka.

UMJETNA GNOJIVA - Kemijski spojevi koji se dodaju tlu radi povećanja njegove plodnosti. U većim količinama štetno djeluju na živi svijet tla, što smanjuje plodnost tla.

URBANI BUM - Nagli prirast gradskog pučanstva, poglavito u nerazvijenim zemljama svijeta.

VIŠAK PROIZVODNJE - Posebna zarada koja ostaje nakon namirenja svih proizvodnih troškova (troškova sirovine, energije, strojeva, radne snage, poreza i dr.)

VIRUSI - Uzročnici bolesti ljudskoga, životinjskoga i biljnog organizma te bakterija; sitni su i ne vide se svjetlosnim mikroskopom. Razmnožavaju se u stanicama organizma na kojemu žive kao nametnici.

ZNANOST - Sređena znanja o svijetu utemeljena na istraživanju činjenica i odnosa među njima, koja otkrivaju zakonitosti prirode, društva i čovjeka.

ZOOPLANKTON - Sitni životinjski organizam koji slobodno lebdi na vodenoj površini.

ZVUČNA ZAŠTITA - Kamene ili drvene ograde koje se postavljaju između stambenih dijelova i prometnica, a služe kao zaštita od buke. Često se uz njih sade i redovi drveća.